

Nem mondták vagy máshogyan mondták, mi gyerekek mégis tudtuk az ötvenes évek elején, hogy a párttitkár a zsidó Kőnig házába költözött. Kőniget elvitték, családotul. Kisboltja – falusi vegyeskereskedés lehetett az – megszűnt. A párttitkár korábban magas rangú csendőr volt, félték tőle és utálták. Nem értettük, mi az, hogy „elvitték a Kőniget”, de ösztönösen alkalmazkodtunk a szokásokhoz, és nem kérdeztünk. Néha a hévíznél, a falu kútjánál a mosóasszonyok pletykálkodásából elkaptunk valamit, hogy ki milyen gazember.

A falu legszebb részén, a Duna mentén államosított üdülőházak sorakoztak, jómódú gazdáik meghaltak a háborúban, egyik-másikuk azonban megmaradt és átalakult. Tanácselnök, strandigazgató vagy mozis lett belőle. Aki megkapta a mozit, orosz filmeket vetített. Azt mondták, ő volt a major gazda. A kolostorból munkásszállót csináltak, legtöbbször a szomszédos tinfindgyárba jártak dolgozni.

Sokan laktunk együtt – Klárka néni a kamrában. Kézvel festett kendőket, abból élt. Néztem, ahogy gyertyafénynél pingálgatott, hallottam, hogy a gyertyákat a templomból lopta – amikor elkészült egy adaggal, elvitte, de nem mondta, hová és kinek.

Nem illett templomba járni, vasárnaponként mégis szinte mindenki elment – a katolikus vagy a református templomba. A katolikus pap már a háború idején is jóban volt a későbbi párttitkárrel, az akkori csendőrrel. Egyszer épp a templomban, szentmise közben támadt a papra az isten tudja, honnan berontó asszony. Úrfelmutatás volt, mikor csikorogva nyílt a templomajtó, mindenki a szürke ruhás, vézna asszonyra nézett. A morajlásba éles sikoltás hasított, a pap kezéből kiesett az oltáriszentség. Az asszony előreimbolygott, felkapta a letakart áldozati kelyhet, és a misebort a pap arcába loccsantotta. – Te szemét! Isten rád miért nem csapott le? Hol van az Isten? Te meg a csendőr barátod hajtottatok ki a házunkból. Anyámat, apámat, a testvéreimet... mindenkimet megöltétek... gázkamrába vittétek... a legkisebb testvéreimet a falu szeme láttára verte agyon a barátod... a ti istenetek is végignézte!

A gyülekezet felé fordulva kiabált: Kihez imádkoztok ti? Ehhez a hitvány istenhez?

Senki nem mert levegőt se venni. Aztán megint nyikorgott az ajtó, két bőrkabátos jött, két oldalról megfogták az asszonyt és elvitték. Egyszerre felcsendült az ének: Boldogasszony Anyánk, égi patrónánk! Ne feledkezzél meg, szegény magyarokról!

Jusztinka néniék vályogháza a falu szélén állt. Kis kertjükben csodanövények teremtek.

Jusztinka nénit különben a fánkjai tették híressé – állítólag hatszázat is megsütött naponta. Valaha szakács volt az esztergomi papoknál. A férje meg kertész. Jusztinka néni szobája mentailatú volt, a ruhái levendulaszagúak. És minden gyerekbetegségre akadt gyógyító növénye a kertjükben.

Gabi bácsi valamikor papnak készült, de amikor Jusztinka nénivel egymásba szerelmesedtek, kicsapták. Így lett kertész. Mégis sokat imádkoztak, várták a gyermekáldást, és szomorúan beletörődtek, hogy Isten megbüntette őket. A háború után – ugyancsak isteni közreműködéssel – mindketten az esztergomi papokhoz kerültek. Nem nézték jó szemmel a papokat, de Esztergom kivétel volt, és Jusztinka néni süttött-főzött, amikor az ország éhezett. A népeknek már a padlásokon sem akadt maradék, ő meg libákat süttött, kacsákat, fácánokat – hízott disznókat is vágtak ott. Gabi bácsi kis üvegházat csinált – hiány nélkül, bőségben éltek, de tilos volt kijuttatni az ennivalóból. Bizalmi állásaikban sokfélét láttak, hallottak – mindent némán kellett őrizni.

A sok fánksütés mellett Jusztinka néni óriási spájzába rengeteg kompót, lekvár került, Gabi bácsi meg ott lent, a pincében pálinkává varázsoltta az édes gyümölcsöket. A fináncok oda nem mentek, s ha mégis, elmondták a miatyánkot, kaptak egy kis itókát és lakatot a szájukra.

Történt aztán, hogy tavasz elején fel kellett ásni a kertet, az ablakokban nevelgetett palántákat is mielőbb ki akarták ültetni. Gabi bácsi tehát ásott, gereblyézett, Jusztinka néni közben főzte az ebédet, sütötte a hatszázadik fánkot... Az ásó egyszer csak beleütközött valamibe. Hiába villant Gabi bácsiba, hogy sokféle népek jártak ezen a vidéken, háború dúlt, kincset is elrejtethettek, hiába ásott még egy darabig – rossz érzése volt; bement a konyhába, és azt suttogetta Jusztinkának: baj van, azonnal el kell

tünnünk. De Jusztinka leintette: tedd a dolgod, ne törődj mással! Azért odahívta a takarítóasszonyt – együtt nézték az ablakból, ahogy a csepergő esőben Gabi bácsi 16 gyerekholttestet tesz egymás mellé. Valaha, évekkel földbe kerülésük előtt újszülöttek voltak. A papi épülettel szemben élt néhány apáca, világtól elzártan, teljes kiszolgáltatottságban imádkozgattak. Egyikük épp kinyitotta az ablakot, iszonyatos sikolya messzire elhallatszott.

Gabi bácsi bement a konyhába, kezet mosott, ránézett a feleségére, gyorsan csomagoltak, még az egyéves bérüket is otthagyták – így is elkéstek. Az úton megállították, autóba tuszkolták őket, bekötötték a szemüket, sejtelmük sem volt, hová kerültek.

Évekkel később egy napilapban megjelent a tömeges gyilkosság híre, de senkit nem vontak felelősségre, talán ki sem vizsgálták az ügyet. Jusztinka néni és Gabi bácsi 1957 végén szabadult – akkor kapták (az államtól vagy az egyháztól?) a faluszéli vályogházat; mellé talán valami kegydíjat is. Sohasem beszélhettek a történekről. Gabi bácsi szép, cirkalmas betűkkel leírta ugyan a történetet, aztán a sublót mélyére süllyesztette. Jobb, ha senki nem hallja meg a sötétség hangjait.